

Verbieden of vrij laten?

Over de rol van het verbieden van voorhuwelijkse seks door ouders in het emotioneel
welbevinden van adolescenten

Ilka van der Poel

Universiteit Utrecht

Masterthesis Jeugdstudies

Begeleider: dr. Geertjan Overbeek

Afdeling: Gedragwetenschappen (ontwikkelingspsychologie)

21 juni 2013

Abstract

In deze studie hebben we de hypothese onderzocht dat het verbieden van voorhuwelijkse seks door ouders en het verlangen naar seks van adolescenten longitudinaal samenhangt met seksuele ontwikkeling en emotioneel welbevinden van adolescenten. De steekproef bestond uit 439 adolescenten in de leeftijd van 13-16 jaar. Zij vulden tussen oktober 2009 en april 2011 op vier momenten een vragenlijst in. De resultaten van hiërarchische regressie analyses lieten zien dat het verlangen naar seks bij aanvang van de studie positief samenhangt met emotioneel welbevinden. Tevens bleek het verbieden van voorhuwelijkse seks bij aanvang van de studie positief samen te hangen met emotioneel welbevinden op het derde meetmoment. Het verbieden van voorhuwelijkse seks door ouders hing negatief samen met emotioneel welbevinden op het derde meetmoment voor adolescenten die seksueel ervaren waren en een groot verlangen naar seks hadden. Het toestaan van voorhuwelijkse seks bleek positief samen te hangen met emotioneel welbevinden op het derde meetmoment voor adolescenten die seksueel ervaren waren en een groot verlangen naar seks hadden. Deze studie geeft een indicatie dat wanneer ouderlijke regels niet aansluiten bij de ontwikkeling van een adolescent, dit mogelijk tot schadelijke effecten kan leiden.

Sleutelwoorden: voorhuwelijkse seks, emotioneel welbevinden, seksuele ervaring, verlangen naar seks

Aantal woorden: 4979

In conservatieve milieus en binnen diverse geloofsgemeenschappen groeien veel adolescenten op met het idee dat seks voor het huwelijk niet goed is. Gelovige ouders verbieden seks voor het huwelijk, omdat er volgens de Bijbel alleen binnen een huwelijk seks kan en mag voorkomen (Constatine, Jerman, & Huang, 2007). Hoewel de Bijbel het belangrijkste argument is voor veel christelijke ouders die voorhuwelijkse seks verbieden, wordt door ouders ook het voorkomen van zwangerschappen en seksueel overdraagbare aandoeningen (soa's) genoemd als belangrijke reden om geen seks voor het huwelijk te hebben (Constatine et al., 2007). Ondanks het feit dat deze ouders liever niet willen dat hun kinderen voorhuwelijkse seks hebben, past het ontwikkelen van seksuele gevoelens en het aangaan van seksuele relaties binnen een normale ontwikkeling gedurende de adolescentie (DeLamater & Friedrich, 2002).

De adolescentie is een belangrijke periode in de ontwikkeling van kind tot volwassen individu. Het aangaan van intieme relaties en het ontwikkelen van seksualiteit zijn belangrijke ontwikkelingstaken in deze periode (DeLamater & Friedrich, 2002). Tegelijkertijd is ook de relatie met ouders nog steeds belangrijk voor adolescenten. Ouders zijn belangrijke steunfiguren en hun mening is van groot belang (Brown, Mounts, Lamborn, & Steinberg, 1993). Het is dan ook belangrijk om te weten wat de invloed is van het verbieden van voorhuwelijkse seks op het emotioneel welbevinden van adolescenten.

Seksuele Initiatie en Welzijn

Negatief effect op welzijn. In Amerikaanse studies wordt seks regelmatig genoemd als vorm van risicogedrag (Cohen, Farley, Taylor, Martin, & Schuster, 2002). Tevens wordt er in veel gevallen gefocust op de mogelijk negatieve consequenties van seksuele relaties tijdens de adolescentie (Joyner & Udry, 2000; Rector, Johnson, & Noyes, 2003; Sabia, 2006). In deze veelal Amerikaanse studies wordt het zogeheten *abstinence-only* beleid, waarbij adolescenten wordt voorgehouden dat seks alleen binnen het huwelijk voor mag komen, regelmatig

genoemd als methode om te voorkomen dat adolescenten (te vroeg) met seks beginnen. Ook in studies die communicatie tussen ouders en kinderen over seksualiteit onderzoeken, wordt seks over het algemeen als risicogedrag bestempeld en wordt *abstinence-only* communicatie als een beschermende factor gezien (Cohen et al., 2002; Elliott, 2010; Roche et al., 2005).

Uit meerdere Amerikaanse studies blijkt dat het starten van een seksuele relatie voor het huwelijk samen gaat met een grotere kans op soa's, verminderde tevredenheid over het eigen leven (Else-Quest, Hyde, & DeLamater, 2005), en toenemende gevoelens van depressie (Rector et al., 2003). Deze studies hebben echter alleen correlaties gepresenteerd en geen causale verbanden. Religieuze overtuigingen kunnen bijvoorbeeld de keuzes over seks voor het huwelijk beïnvloeden en tegelijkertijd de tevredenheid over het eigen leven. Het is dus mogelijk dat het ontbreken van religieuze overtuigingen de oorzaak is van verminderde levenstevredenheid, en niet de voorhuwelijkse seks (Else-Quest et al., 2005).

Positief effect op welzijn. Naast de studies die zich richten op negatieve consequenties van seks, zijn er ook studies die aantonen dat het aangaan van een seksuele relatie tijdens de adolescentie positief samenhangt met het emotioneel welbevinden van adolescenten. Zo neemt Sabia (2006) de studie van Rector et al. (2003) onder de loep, vanwege de enorme impact die dit artikel heeft gehad op het beleid ten aanzien van sekseducatie. Rector et al. concludeerden dat er een causale relatie bestaat tussen seksuele initiatie en depressieve gevoelens. Uit het onderzoek van Sabia blijkt niet alleen dat er geen causale relatie is tussen seksuele initiatie en depressieve gevoelens, maar dat in enkele gevallen seksuele initiatie zelfs tot positieve uitkomsten leidt. Zo blijkt dat seksuele initiatie bij meisjes leidt tot een significante vermindering van zelfmoordgedachten. Dit effect is met 11.1 procentpunt het sterkst voor meisjes van 13-14 jaar (Rector et al., 2003; Sabia, 2006).

Ook uit ander onderzoek blijkt dat het seksuele debuut positief kan samenhangen met emotioneel welbevinden. Zo blijken adolescenten die rond hun 16^e seksueel actief worden een

hoger emotioneel welbevinden te rapporteren dan adolescenten die op hun 17^e of later seksueel actief worden. Adolescenten die op hun 15^e of eerder seksueel actief worden, rapporteren het hoogste emotioneel welbevinden van de drie groepen (Vrangalova & Savin-Williams, 2011). Het merendeel van de adolescenten die voor hun 15^e levensjaar voor het eerst seksueel actief was, geeft bovendien aan dat dit een prettige ervaring was (Symons, Verhetsel, & Van Houtte, 2012).

De Rol van het Verbieden van Voorhuwelijkse Seks

Studies naar de samenhang tussen seks en het fysiek en emotioneel welbevinden van adolescenten zijn talrijk en het verbieden van voorhuwelijkse seks speelt in velen hiervan een grote rol. De samenhang tussen het verbieden van seks voor het huwelijk en emotioneel welbevinden van adolescenten is echter nauwelijks onderzocht. De kwalitatieve studie van Wagner en Rehfuss (2008) is één van de weinigen die wel naar deze samenhang heeft gekeken. De studie laat resultaten zien van interviews met drie jonge vrouwen die een conservatief christelijke opvoeding hebben gehad. De vrouwen brachten hun opvoeding in verband met gevoelens van waardeloosheid. Ze gaven aan dat sekseducatie nauwelijks voorkwam. Als het voorkwam was het met een duidelijke *abstinence-only* boodschap en werd seks als iets zondigs afgedaan. De drie vrouwen hadden een verleden van zelfverwonding en brachten dit in verband met relationele stress met vader en vriendjes. De strikte opvoeding hinderde de emotionele en spirituele ontwikkeling van de vrouwen (Wagner & Rehfuss, 2008).

Vanwege het zeer geringe aantal respondenten in deze studie kunnen er nauwelijks conclusies getrokken worden ten aanzien van de samenhang tussen het verbieden van voorhuwelijkse seks en het emotioneel welbevinden van adolescenten. De resultaten geven echter wel een aanwijzing dat er mogelijk negatieve effecten zijn op het welzijn van adolescenten als het voldoen van een ontwikkelingsbehoefte wordt gefrustreerd door ouders.

Relatie met Ouders

Wat maakt nu dat voorhuwelijkse seks positieve of negatieve consequenties heeft tijdens de ontwikkeling van adolescenten? De normen en waarden van ouders en de daarbij passende opvoeding lijken een grote rol te spelen in de beantwoording van deze vraag. Zo geeft het merendeel van de Amerikaanse adolescenten (91%) aan dat het krijgen van respect van hun ouders een belangrijke reden is om te wachten met seks (Kaiser Family Foundation & Seventeen Magazine, 2000). Het niet beginnen aan seks zou stress verlagend kunnen werken, omdat conflicten over seks met ouders dan vermeden kunnen worden. Bovendien is het zo dat als adolescenten seks hebben terwijl hun ouders dat verbieden, deze adolescenten een schuldgevoel kunnen ontwikkelen richting hun ouders (Schalet, 2010).

Wellicht beïnvloeden dus de heersende normen en waarden binnen een gezin in hoeverre voorhuwelijkse seks leidt tot positieve of negatieve consequenties voor adolescenten. De seksuele ontwikkeling van de adolescent zou een modererende rol in dit proces kunnen spelen. Adolescenten die zich niet gedragen naar de normen en waarden van de groep waartoe ze behoren, blijken een verminderd emotioneel welbevinden te hebben (Sassenberg, Matschke, & Scholl, 2011). Het lijkt dan ook waarschijnlijk dat wanneer het gedrag van de adolescent niet in overeenstemming is met de normen en waarden van ouders (zoals het geval is wanneer een seksueel actieve adolescent eigenlijk geen voorhuwelijkse seks mag), dit leidt tot verminderd emotioneel welbevinden bij de adolescent. Anderzijds is het ook mogelijk dat een adolescent wel verlangt naar seks, maar omwille van de ouders toch geen seks heeft. Ook dit zou kunnen leiden tot verminderd emotioneel welbevinden als gevolg van een intra psychologisch conflict.

Huidige Studie

In deze 4-wave longitudinale studie onder 439 adolescenten van 13-16 jaar is er onderzocht of er een verband is tussen (voorhuwelijkse) seksuele ervaring en emotioneel

welbevinden, en in welke mate deze relatie wordt beïnvloedt door het verbieden van voorhuwelijkse seks door ouders (zie Figuur 1). De hypothese is dat seksueel ervaren adolescenten die geen voorhuwelijkse seks mogen hebben van hun ouders, meer emotionele problemen hebben dan seksueel onervaren adolescenten en adolescenten die wel voorhuwelijkse seks mogen hebben van hun ouders.

Voor zover bekend is er nog niet eerder longitudinaal onderzoek uitgevoerd naar de samenhang tussen het verbieden van voorhuwelijkse seks en het emotioneel welbevinden van adolescenten. Deze studie wil de relatie tussen het verbieden van voorhuwelijkse seks en emotioneel welbevinden in kaart brengen en op basis van de resultaten aanbevelingen doen voor seksuele voorlichting door ouders.

Methode

Procedure en Steekproef

Data zijn verzameld op zeven middelbare scholen in Nederland. De studie is goedgekeurd door de ethische commissie van de faculteit sociale- en gedragswetenschappen van Universiteit Utrecht. Adolescenten werden geïnformeerd over de studie en konden zich op elk moment terug trekken. Als ouders geen bezwaar maakten tegen deelname van hun kind en de adolescent toestemming gaf kon deze mee doen aan de studie (drie ouders wilden niet dat hun kind mee deed). Items over expliciet seksueel gedrag konden overgeslagen worden en respondenten konden bij bepaalde vragen ‘wil ik niet zeggen’ invullen. Twee onderzoeksassistenten waren aanwezig om de vragenlijst te introduceren. Zij benadrukten dat de gegevens vertrouwelijk behandeld zouden worden en bleven gedurende het hele uur aanwezig om eventuele vragen te beantwoorden. Tijdens de eerste meting (T1) vulden 439 derdejaars leerlingen (13-16 jaar) de vragenlijst in. De daarop volgende meetmomenten volgden na respectievelijk zes, twaalf en achttien maanden (T2-T4). De eerste meting vond plaats in oktober 2009, na het tweede meetmoment gingen de adolescenten naar het vierde

jaar. Omdat veel klassen opnieuw werden ingedeeld konden niet alle studenten mee doen aan meetmoment 3 en 4 (overblijvende steekproef 61%, $N=268$ op T4). Data werden vervolgens verzameld van klassen die op T3 tenminste zeven leerlingen bevatten die mee hadden gedaan aan T1 en T2. Op deze manier zijn er 4-wave longitudinale data verzameld van 439 adolescenten (52.6% meisjes) van 13-16 jaar ($M = 14.5$; $SD = 0.6$). Deelnemers hadden overwegend een Nederlandse achtergrond (82.9%, $n = 364$; 4.8% Turks; 3.9% Marokkaans; 1.4% Caribisch; 7.1% anders), volgden het vmbo (66.7%, $n = 292$; 26% havo; 7.1% vwo) en rapporteerden voornamelijk heteroseksueel te zijn (92%, $n = 404$; 0.7% homoseksueel; 5.0% biseksueel; 0.5% niet zeker over seksuele oriëntatie).

Meetinstrumenten

Verbieden van seks. Het verbieden van seks door ouders werd geoperationaliseerd als het item ‘Zeggen jouw ouders wel eens dat je geen seks moet hebben voor het huwelijk?’. Antwoordcategorieën waren ‘best vaak’, ‘wel eens’ en ‘nooit’. De antwoorden ‘best vaak’ en ‘wel eens’ hebben we samen genomen. De scores zijn vervolgens gedichotomiseerd ($0=seks wordt niet verboden$, $1=seks wordt wel verboden$).

Seksuele ervaring. Met het item ‘Heb jij ooit wel eens seks gehad (met penis in vagina)’ werd seksuele ervaring gemeten. We hebben er voor gekozen om alleen vaginale seks mee te nemen, omdat orale seks vaak niet expliciet verboden wordt door ouders (Schalet, 2010). Respondenten konden aangeven dat ze ‘best vaak’, ‘wel eens’ of ‘nooit’ seks hadden gehad of dat ze dit niet wilden zeggen. De scores hebben we gedichotomiseerd ($0=onervaren$ en $1=ervaren$). De antwoordcategorie ‘wil ik niet zeggen’ hebben we gehercodeerd tot *system missing*.

Verlangen naar seks. Er zijn drie items gebruikt om een nieuwe schaal ‘verlangen naar seks’ te construeren. Dit waren de items ‘ik denk vaak aan seks’, ‘ik wil alles uitproberen op het gebied van seks’ en ‘ik ben nog niet toe aan seks’. Het item ‘ik ben nog niet toe aan

seks' werd gehercodeerd tot 'ik ben toe aan seks'. De antwoordcategorieën van de items liepen van 1 (*klopt helemaal niet*) tot 5 (*klopt helemaal*). De scores op de nieuwe schaal konden vervolgens van 3 tot 15 lopen, waarbij een hogere score een groter verlangen naar seks weergaf. Cronbach's α voor deze schaal varieerde van 0.79 tot 0.81 over de vier meetmomenten heen.

Emotioneel welbevinden. Het emotioneel welbevinden van de adolescenten hebben we gemeten met de 10-item General Health Questionnaire (GHQ-10) met een 4-punts Likert-schaal (1 = *helemaal niet*, 4 = *veel meer dan normaal*). De score kon lopen van 10 tot 40, waarbij een hogere score meer mentale gezondheidsproblemen (o.a. angst, depressie, verminderd zelfvertrouwen) weergaf (Goldberg & Williams, 1988). Cronbach's α voor deze schaal varieerde van 0.76 – 0.86 over de vier meetmomenten heen.

Statistische Analyses

Als eerste hebben we de correlaties tussen de verschillende variabelen getoetst voor elk meetmoment. We hebben gekeken of de variabelen cross-sectioneel met elkaar correleerden en of er longitudinale correlaties tussen de variabelen waren. Vervolgens hebben we meerdere multipale regressie analyses uitgevoerd om te toetsen of het verbieden van voorhuwelijkse seks door ouders longitudinaal samenhang met het emotioneel welbevinden van adolescenten. Om het modererende effect van seksuele ervaring en verlangen naar seks te toetsen hebben we ook interactietermen meegenomen in de analyses. Dit waren de interactietermen 'verbieden van voorhuwelijkse seks' x 'seksuele ervaring' en 'verbieden van voorhuwelijkse seks' x 'seksuele ervaring' x 'verlangen naar seks'. Als controlevariabelen zijn geslacht, leeftijd, etniciteit, opleidingsniveau, en godsdienst meegenomen. Ook hebben we gecontroleerd voor de variabele emotioneel welbevinden op T1.

Resultaten

Op T1 wordt voorhuwelijkse seks door ouders verboden voor 11.8 % ($n = 51$) van de

adolescenten. Van deze adolescenten heeft 12.8 % ($n = 6$) al seks gehad. Op T4 wordt voorhuwelijkse seks voor 14.4% ($n = 60$) van de adolescenten verboden. Van deze adolescenten is op T4 ondanks het verbod 21.7% ($n = 13$) ervaren. Van de adolescenten is 30.1% ($n = 152$) godsdienstig opgevoed. In totaal verbiedt 31% ($n = 40$) van de gelovige ouders voorhuwelijkse seks, tegenover 3.4% ($n = 10$) van de niet-gelovige ouders. Van de totale steekproef is op T1 13.7% ($n = 55$) seksueel ervaren, op T4 is dit percentage gestegen tot 37.0% ($n = 140$). Om te kijken of er bij de aanvang van de studie reeds verschillen in sociaal-demografische kenmerken waren tussen adolescenten die wel en geen voorhuwelijkse seks mogen van hun ouders, voerden we een t-test uit met als onafhankelijke variabele het verbieden van voorhuwelijkse seks (zie Tabel 1). Adolescenten die geen voorhuwelijkse seks mogen hebben van hun ouders zijn vaker van allochtone afkomst (60.9%) en zijn vaker godsdienstig opgevoed (78.4%) dan adolescenten die wel voorhuwelijkse seks mogen hebben. Er is op T1 geen verschil tussen deze groepen op de variabelen geslacht, leeftijd en schoolniveau.

Vervolgens hebben we Pearson correlaties berekend om de bivariate relaties tussen de voorspellers op T1 (i.e., verbieden van seks, seksuele ervaring en verlangen naar seks) en emotioneel welbevinden op T1 en elk van de daarop volgende meetmomenten vast te stellen (zie Tabel 2). De resultaten laten zien dat emotioneel welbevinden stabiel is over de meetmomenten heen. Het verbieden van voorhuwelijkse seks hangt positief samen met emotioneel welbevinden op T4. Dat wil zeggen dat adolescenten die geen voorhuwelijkse seks mogen een hoger emotioneel welbevinden op het vierde meetmoment rapporteren, dan adolescenten die wel voorhuwelijkse seks mogen. Daarnaast blijkt dat seksuele ervaring cross-sectioneel, positief samenhangt met emotioneel welbevinden op T1. Dat houdt in dat seksueel ervaren adolescenten op het eerste meetmoment een hoger emotioneel welbevinden

hebben dan niet ervaren adolescenten. Deze positieve significante correlaties zijn echter uitzonderingen, er zijn verder geen significante bivariate verbanden vastgesteld.

Tenslotte voerden we een hiërarchische regressie analyse uit, om de longitudinale verbanden tussen het verbieden van seks, seksuele ervaring en verlangen naar seks op T1 enerzijds en emotioneel welbevinden op T2, T3, en T4 anderzijds te toetsen (zie Tabel 3). We verwachtten hierbij dat het verbieden van seks in verband zou staan met een lager emotioneel welbevinden. In deze analyses werd steeds gecontroleerd voor niveaus van emotioneel welbevinden op T1. Hieruit bleek dat emotioneel welbevinden op T1 sterk positief samenhangt met emotioneel welbevinden op T2, T3 en T4. Ook hebben we in deze analyses gecontroleerd voor geslacht, leeftijd, etniciteit, schoolniveau en godsdienst. Hieruit bleek dat geslacht op T3 positief samenhangt met emotioneel welbevinden (i.e., dat jongens een hoger welbevinden rapporteren dan meisjes) en dat etniciteit op T2 positief samenhangt met emotioneel welbevinden. Na controle voor deze variabelen blijkt dat verlangen naar seks op T1 positief samenhangt met emotioneel welbevinden op T2 en T3. Verbieden van seks hangt positief samen met emotioneel welbevinden op T3. De driewegsiinteractieterm $\text{verbieden} \times \text{ervaring} \times \text{verlangen}$ blijkt positief geassocieerd te zijn met emotioneel welbevinden op T3. Naast de hierboven genoemde significante interacties zijn er zijn geen andere significante interacties gevonden.

Om de driewegsiinteractieterm te kunnen interpreteren berekenden we Pearson correlaties voor adolescenten die wel of geen voorhuwelijkse seks mochten hebben, die wel of niet seksueel ervaren waren en die veel of weinig verlangden naar seks. Verlangen naar seks hebben we gedichotomiseerd op basis van een mean split. Adolescenten die onder gemiddeld naar seks verlangden kregen een score 0 (*laag verlangen*) en adolescenten die boven gemiddeld naar seks verlangden kregen een score 1 (*hoog verlangen*). De spreiding in de groep adolescenten die weinig verlangen naar seks rapporteerden, bleek erg klein te zijn.

Vrijwel niemand uit deze groep was seksueel ervaren, waardoor er geen Pearson correlaties berekend konden worden. Voor de adolescenten die een groot verlangen hadden konden we wel Pearson correlaties berekenen. Uit deze correlaties bleek dat het verbieden van voorhuwelijkse seks negatief samenhangt met emotioneel welbevinden op T3 voor de adolescenten die seksueel ervaren zijn en een groot verlangen naar seks hebben (Pearson correlatie = $-.34$). Het niet verbieden van seks daarentegen hangt positief samen met emotioneel welbevinden op T3 voor deze groep (Pearson correlatie = $.13$). Dat wil zeggen dat adolescenten die geen voorhuwelijkse seks mogen terwijl ze al seksueel ervaren zijn en een groot verlangen naar seks hebben, een lager emotioneel welbevinden op T3 hebben dan seksueel ervaren adolescenten met een groot verlangen naar seks die wel seks mogen hebben.

Conclusie en Discussie

In deze 4-wave longitudinale studie onder 439 adolescenten in de leeftijd van 13 tot 16 jaar hebben we onderzocht of er een verband is tussen (voorhuwelijkse) seksuele ervaring en emotioneel welbevinden, en in welke mate dit verband wordt beïnvloedt door het verbieden van voorhuwelijkse seks door ouders. Er blijkt een positief verband te zijn tussen seksuele ervaring en emotioneel welbevinden. Ook blijkt er een positief verband te zijn tussen verlangen naar seks in de vroege en midden adolescentie en emotioneel welbevinden. Deze verbanden hangen negatief longitudinaal samen met het verbieden van voorhuwelijkse seks door ouders. Dat wil zeggen dat als adolescenten, ondanks een verbod op voorhuwelijkse seks door hun ouders, wel seksuele ervaring en een groot verlangen naar seks rapporteren, zij een lager emotioneel welbevinden hebben. Deze verbanden lijken echter niet systematisch te zijn.

Adolescenten die geen voorhuwelijkse seks mogen hebben van hun ouders zijn vaker van allochtone afkomst (voornamelijk Marokkaans en Turks) dan van autochtone afkomst en zijn voor het grootste gedeelte godsdienstig opgevoed. Dat een godsdienstige opvoeding verband houdt met het verbieden van voorhuwelijkse seks kan verklaard worden door de

gangbare opvattingen in het christendom en de islam over voorhuwelijkse seks. Binnen deze religieuze groepen wordt voorhuwelijkse seks niet toegestaan en veel gelovige ouders vertellen hun kinderen dan ook geen voorhuwelijkse seks te hebben (Constatine et al., 2007).

De resultaten van deze studie laten zien dat adolescenten die geen voorhuwelijkse seks mogen hebben van hun ouders, op 13 en 14-jarige leeftijd net zo vaak seksueel ervaren zijn als adolescenten die wel seks mogen hebben. Vanaf 15 jaar zijn ze echter minder vaak seksueel ervaren dan adolescenten die wel seks mogen hebben. Een verklaring zou kunnen zijn dat adolescenten van 14 jaar en jonger minder met hun ouders over seksualiteit praten (RutgersWPF, 2012). Bovendien gaan veel ouders het gesprek over seksualiteit aan als hun kind daar direct of indirect naar vraagt, of als het onderwerp op een andere manier ter sprake komt (Elliott, 2010). Wellicht zijn jonge adolescenten hierdoor minder op de hoogte van de mening van hun ouders over voorhuwelijkse seks.

De adolescenten die ondanks het verbod seksuele ervaring hebben opgedaan blijken een lager emotioneel welbevinden te rapporteren dan adolescenten die nog niet seksueel ervaren zijn. Uit eerder onderzoek is gebleken dat adolescenten die een discrepantie ervaren tussen groepsnormen (in dit geval het gezin) en individuele normen, een lager emotioneel welbevinden hebben en meer negatieve emoties ervaren (Sassenberg et al., 2011). Een mogelijke verklaring voor dit lagere welbevinden zou kunnen liggen in het feit dat adolescenten zich schuldig voelen over de seksuele activiteit, ongeacht of ouders op de hoogte zijn of niet (Schalet, 2010). Wanneer ouders op de hoogte zijn kan de seksuele activiteit van de adolescent leiden tot meer ruzie binnen het gezin wat tot meer stress en een lager emotioneel welbevinden bij de adolescent leidt (Joyner & Udry, 2000).

De negatieve longitudinale samenhang van het verbieden van voorhuwelijkse seks op het emotioneel welbevinden wordt alleen op het derde meetmoment gezien. Op het tweede en vierde meetmoment is er geen sprake van een significant verband. Uit de hiërarchische

regressie analyse blijkt dat de richting van het verband echter wel gelijk is op de eerste drie meetmomenten, hetgeen mogelijk een indicatie is voor te weinig power als gevolg van de kleine groepen in de steekproef. Op de eerste twee meetmomenten is namelijk maar een klein deel van de adolescenten seksueel ervaren (T1, $n = 55$; T2, $n = 75$). De groep seksueel ervaren adolescenten met een groot verlangen naar seks die geen voorhuwelijkse seks van hun ouders mogen hebben, is nog kleiner. Pas vanaf het derde meetmoment wordt deze groep duidelijk groter. Wellicht verklaart dit de significante interactie op het derde meetmoment. Echter, op het vierde meetmoment is er geen sprake meer van een significante interactie. Een mogelijke verklaring hiervoor is dat adolescenten zich op latere leeftijd meer gaan afzetten tegen de (godsdiensstige) opvoeding van ouders.

Wat opvalt, is het positieve, directe verband tussen verbieden van voorhuwelijkse seks en emotioneel welbevinden op het derde meetmoment. Een mogelijke verklaring hiervoor is het feit dat veel adolescenten een dip in het emotioneel welbevinden ervaren op het moment dat ze aan een relatie beginnen. Deze dip in het welbevinden lijkt voornamelijk verklaard te worden door de verslechterde relatie met ouders als gevolg van de romantische relatie van de adolescent (Joyner & Udry, 2000). Het verbieden van voorhuwelijkse seks kan deze dip in het emotioneel welbevinden wellicht voorkomen, doordat adolescenten die geen seks mogen hebben van hun ouders het beginnen van relaties soms uitstellen.

Concluderend kan er gezegd worden dat er geen systematisch verband lijkt te zijn tussen seksuele ervaring, het verbieden van seks, het verlangen naar seks en emotioneel welbevinden. Gezien de resultaten op T3 is er echter wel een indicatie dat adolescenten die een groot verlangen naar seks hebben en seksueel ervaren zijn terwijl ouders deze voorhuwelijkse seks verbieden een lager emotioneel welbevinden hebben.

Implicaties

Bijna een derde van de adolescenten wordt opgevoed door gelovige ouders en van

deze gelovige ouders verbiedt 31% voorhuwelijkse seks. De huidige studie geeft aanwijzingen voor een mogelijk negatieve samenhang tussen het verbieden van voorhuwelijkse seks en emotioneel welbevinden. Zeker bij adolescenten die toe zijn aan een seksuele relatie, lijkt het verbieden van voorhuwelijkse seks emotioneel welbevinden negatief te kunnen beïnvloeden.

Dit onderzoek zal op grotere schaal uitgevoerd moeten worden om duidelijke conclusies te kunnen trekken over de rol van het verbieden van voorhuwelijkse seks. Idealiter wordt er een grote groep gelovig opgevoede adolescenten en niet gelovig opgevoede adolescenten op meerdere momenten ondervraagd over opvoeding, geloofsbeleving, emotioneel welbevinden en over (seksuele) relaties. Deze longitudinale studie zou van begin puberteit tot einde puberteit moeten lopen, met één of twee meetmomenten per jaar. Tevens zou er meer onderzoek gedaan moeten worden naar de effecten van voorhuwelijkse seks in het algemeen.

Hoewel deze studie te kleinschalig is om een bindende conclusie te trekken, biedt zij wel inzicht in de relatie tussen het verbieden van voorhuwelijkse seks, seksuele ervaring, verlangen naar seks en emotioneel welbevinden. Ouders zouden bewust gemaakt moeten worden van de opvoedkundige keuzes die ze maken met betrekking tot seksuele voorlichting van hun kinderen. Ze zouden bij het opstellen van richtlijnen aangaande seksueel gedrag rekening moeten houden met het ontwikkelingsniveau van hun kinderen. Ouder-kind communicatie over seks lijkt hierbij onvermijdelijk. Uit onderzoek blijkt dat Nederlandse ouders voor veel adolescenten een belangrijke informatiebron over relaties en seksualiteit zijn, 83% van de adolescenten praat hier wel eens over met hun ouders. Ouders zijn over het algemeen ook op de hoogte wanneer hun kind seksueel actief is, alleen bij adolescenten van 14 jaar of jonger is een derde van de ouders niet op de hoogte (RutgersWPF, 2012).

Hoewel veel ouders op de hoogte zijn van de seksuele ontwikkeling van hun kind, blijft communicatie over seks voor veel ouders en adolescenten moeilijk (Elliott, 2010). Idealiter zouden ouders moeten weten wanneer hun kinderen toe zijn aan seks, zodat ze hier op een passende manier op in kunnen spelen. Verder onderzoek zou uit moeten wijzen hoe ouders het best een gesprek over seksualiteit aan kunnen gaan met hun kind. Het lijkt hierbij van belang dat er ook gesproken wordt over het verlangen naar seks van de adolescent.

Het lijkt daarnaast verstandig om adolescenten seks niet te verbieden, maar om ze te informeren over gezond en veilig seksueel gedrag. Uit onderzoek blijkt dat seksuele voorlichting waarbij seksualiteit en voorbehoedsmiddelen besproken worden, seksuele activiteit vertraagd of verminderd. Ook het gebruik van voorbehoedsmiddelen neemt toe wanneer adolescenten deze vorm van seksuele voorlichting ontvangen (Kirby, 2007).

Kracht en Beperkingen

Hoewel de steekproef van 439 adolescenten niet direct klein te noemen is, lijkt er in de gebruikte statistische toetsen sprake te zijn van een powerprobleem. De groep adolescenten die geen voorhuwelijkse seks mag hebben is slechts een fractie van de totale steekproef, op T1 is dit 11.8% ($n = 51$). Uiteraard is de groep adolescenten die geen voorhuwelijkse seks mag, maar wel seksueel ervaren is nog veel kleiner (T1, $n = 6$; T4, $n = 13$). Hierdoor wordt de power van de verschillende statistische analyses laag. Toch is deze studie van groot belang voor het begrijpen van de effecten van het verbieden van voorhuwelijkse seks. Voor zover bekend is dit de eerste studie naar dit onderwerp en de resultaten laten zien dat er risico's verbonden kunnen zijn aan het verbieden van voorhuwelijkse seks.

Gezien de karakteristieken van de steekproef en het feit dat leerlingen van slechts zeven scholen afkomstig waren, zijn de resultaten niet volledig generaliseerbaar. Het merendeel van de steekproef bestond uit heteroseksuele vmbo-leerlingen. Hiermee zijn de resultaten slecht generaliseerbaar naar homoseksuele adolescenten of hoger opgeleide

adolescenten. De steekproef is echter wel een mooie dwarsdoorsnede van de 13-16 jarige bevolking in Nederland.

Concluderend kunnen we stellen dat er meer onderzoek nodig is naar de effecten van het verbieden van voorhuwelijkse seks. De huidige studie biedt aanknopingspunten voor verder onderzoek en impliceert dat het verbieden van voorhuwelijkse seks enige risico's met zich meebrengt. Het lijkt beter om adolescenten te informeren over veilig seksueel gedrag om zo hun seksuele en emotionele ontwikkeling niet in de weg te zitten, maar te ondersteunen.

Referenties

- Brown, B. D., Mounts, N., Lamborn, S. D., & Steinberg, L. (1993). Parenting practices and peer group affiliation in adolescence. *Child Development, 64*, 467-482.
doi: 10.1111/j.1467-8624.1993.tb02922.x
- Cohen, D. A., Farley, T. A., Taylor, S. N., Martin, D. H., & Schuster, M. A. (2002). When and where do youths have sex? The potential role of adult supervision. *Pediatrics, 110*, e66. doi: 10.1542/peds.110.6.e66
- Constatine, N. A., Jerman, P., & Huang, A. X. (2007). California parents' preferences and beliefs regarding school-based sex education policy. *Perspectives on Sexual and Reproductive Health, 39*, 167-175. doi: 10.1363/3916707
- DeLamater, J., & Friedrich, W. N. (2002). Human sexual development. *The Journal of Sex Research, 39*, 10-14. doi: 10.1080/00224490209552113
- Elliott, S. (2010). Talking to teens about sex: Mothers negotiate resistance, discomfort, and ambivalence. *Sexuality Research and Social Policy, 7*. 310-322. doi: 10.1007/s13178-010-0023-0
- Else-Quest, N. M., Hyde, J. S., & DeLamater, J. D. (2005). Context counts: Long-term sequelae of premarital intercourse or abstinence. *The Journal of Sex Research, 42*, 102-112. doi: 10.1080/00224490509552263
- Goldberg, D. P., & Williams, P. (1988). *A user's guide to the General Health Questionnaire*. Basingstoke: NFER-Nelson.
- Joyner, K., & Udry, J. R. (2000). You don't bring me anything but down: Adolescent romance and depression. *Journal of Health and Social Behavior, 41*, 369-391.
doi: 10.2307/2676292
- Kaiser Family Foundation & Seventeen Magazine (2000). *Virginity and the first time: A series of national surveys of teens about sex*. Online verkregen via: www.kff.org

- Kirby, D. (2007). *Emerging answers. Research findings on programs to reduce teen pregnancy and sexually transmitted diseases*. Washington, DC: The National Campaign to Prevent Teen Pregnancy.
- Rector, R. E., Johnson, K. A., & Noyes, L. R. (2003). Sexually active teenagers are more likely to be depressed and to attempt suicide. A report of the Heritage Center for Data Analysis. Verkregen via: <http://www.heritage.org/>
- Roche, K. M., Mekos, D., Alexander, C. S., Astone, N. M., Bandeen-Roche, K., & Ensminger, M. E. (2005). Parenting influences on early sex initiation among adolescents: How neighborhood matters. *Journal of Family Issues*, 26, 32-54. doi: 10.1177/0192513X04265943
- RutgersWPF. (2012). Belangrijkste conclusies Seks onder je 25ste 2012. Online verkregen via: <http://www.rutgerswfp.nl>
- Sabia, J. J. (2006). Does early adolescent sex cause depressive symptoms? *Journal of Policy Analysis and Management*, 25, 803-825. doi: 10.1002/pam.20209
- Sassenberg, K., Matscke, C., & Scholl, A. (2011). The impact of discrepancies from ingroup norms on group members' well-being and motivation. *European Journal of Social Psychology*, 41, 886-897. doi: 10.1002/ejsp.833
- Schalet, A. (2010). Sexual subjectivity revisited: The significance of relationships in Dutch and American girls' experiences of sexuality. *Gender & Society*, 24, 304-329. doi: 10.1177/0891243210368400
- Symons, K., Verhetsel, L., & Van Houtte, M. (2012). Eerste geslachtsgemeenschap op jonge leeftijd: Hoe wordt dit beleefd en wat beïnvloedt deze beleving? *Kind en Adolescent*, 33, 188-193. doi: 10.1007/s12453-012-0025-1
- Vrangalova, Z., & Savin-Williams, R.C. (2011). Adolescent sexuality and positive well-being: A group-norms approach. *Journal of Youth and Adolescence*, 40, 931-944.

doi: 10.1007/s10964-011-9629-7

Wagner, J., & Rehfuss, M. (2008). Self-injury, sexual self-concept, and a conservative Christian upbringing: An exploratory study of three young women's perspectives. *Journal of Mental Health Counseling, 30*, 173-188.

Online verkregen via: <http://web.ebscohost.com>

Tabel 1

Gemiddelden en standaarddeviaties van de controlevariabelen

Variabele op T1	Ouders verbieden voorhuwelijkse seks (n=51)		Ouders verbieden voorhuwelijkse seks niet (n=381)	
	M	SD	M	SD
Geslacht (% meisjes)	54.3	-	50.8	-
Leeftijd	14.50	0.75	14.4	0.59
Etniciteit (% van allochtone afkomst)	60.9	-	9.3***	-
Schoolniveau	2.35	0.60	2.32	0.78
Godsdienst (% gelovig opgevoed)	78.4	-	25.9***	-

Noot. *** p<.001

Tabel 2

Pearson correlaties van de toetsvariabelen

Variabele T1	Emotioneel welbevinden			
	T1	T2	T3	T4
Emotioneel welbevinden	-	.55***	.47***	.42***
Verbieden van seks	.02	.04	.06	.13*
Seksuele ervaring	.14**	.10	.08	.11
Verlangen naar seks	.00	.14	.11	.07

Noot. * $p < .05$ ** $p < .01$ *** $p < .001$

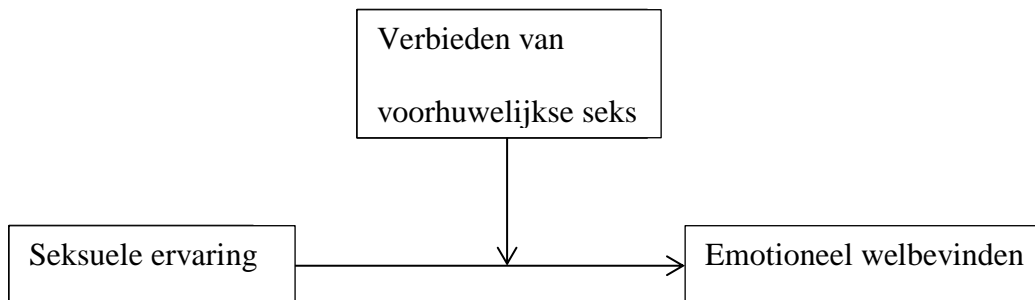
Tabel 3

Longitudinale multi-pele regressie analyse

Variabele op T1	T2			T3			T4		
	R ²	Beta	t	R ²	Beta	t	R ²	Beta	t
Stap 1	.02			.02			.03		
Verbieden van seks		.04	.66		.06	.90		.12	1.74
Seksuele ervaring		.06	.82		.04	.51		.08	1.11
Verlangen naar seks		.12	1.80		.09	1.28		.05	.61
Stap 2	.36			.28			.21		
Verbieden van seks		.03	.59		.04	.67		.09	1.24
Seksuele ervaring		-.03	-.44		-.04	-.53		-.00	-.05
Verlangen naar seks		.17	2.85**		.18	2.46*		.08	1.08
Geslacht		.11	1.87		.18	2.60*		.02	.26
Leeftijd		.06	1.11		.11	1.70		.08	1.26
Etniciteit		.13	2.37*		-.03	-.44		.04	.51
Schoolniveau		.06	1.11		-.05	-.86		-.02	-.30
Godsdienst		.03	.47		-.04	-.53		-.06	-.83
Emotioneel welbevinden		.52	9.60***		.42	6.71***		.41	6.05***
Stap 3	.36			.31			.22		
Verbieden van seks		.05	.82		.16	2.08*		.07	.85
Seksuele ervaring		-.03	-.46		-.09	-1.28		.01	.17
Verlangen naar seks		.17	2.80**		.18	2.55*		.08	1.03
Geslacht		.11	1.87		.18	2.74**		.02	.26
Leeftijd		.06	1.09		.10	1.62		.09	1.27
Etniciteit		.13	2.29*		-.04	-.55		.03	.44
Schoolniveau		.06	1.16		-.05	-.78		-.02	-.31
Godsdienst		.03	.46		-.05	-.70		-.06	-.86
Emotioneel welbevinden		.52	9.55***		.43	6.93***		.41	6.00***
Verbieden×Ervaring		.05	.56		.20	1.84		-.08	-.77
Verbieden×Ervaring×Verlangen		-.06	-.64		-.32	-2.77**		.05	.44

Noot. * $p < .05$ ** $p < .01$ *** $p < .001$

Figuur 1. Conceptueel model

Figuur 1. Het conceptuele model dat getoetst is in deze studie. Het model is tevens apart getoetst voor adolescenten die een laag verlangen naar seks rapporteerden en adolescenten die een hoog verlangen naar seks rapporteerden.